

12. évfolyam

Óraszám: 120 óra

A témakörök áttekintő táblázata:

<i>Témakör neve</i>	<i>Óraszám</i>
1. Portrék a XX. század magyar irodalmából: Móricz Zsigmond, Wass Albert	10
2. A modernizmus kései korszakának irodalma	17
3. A magyar irodalom a XX. században	44
4. A XX. századi történelem az irodalomban	8
5. Kortárs magyar irodalom	5
6. Összefoglalás, számonkérés, felkészülés az érettségi vizsgára	36
<i>Összes óraszám:</i>	<i>120</i>

1. Portrék a XX. század magyar irodalmából: Móricz Zsigmond, Wass Albert

Óraszám: 10 óra

Tanulási eredmények

A témakör tanulása hozzájárul ahhoz, hogy a tanuló a nevelési-oktatási szakasz végére:

- tisztában van a XX. sz.-i történelem sorsfordító erejével, az egyéni sors és a közösségi élmények műalkotásra gyakorolt hatásával
- képes Móricz és Wass néhány alkotásának sok szempontú megközelítésére, saját álláspont kifejtésére
- képes adott szempontú, önálló műértelmezésre (novellaelemzés megfogalmazására)

A témakör tanulása eredményeként a tanuló:

- ismeri Móricz és Wass Albert helyét a magyar epika történetében
- ismeri az írók alkotásmódjának jellemzőit
- alkalmassá válik a művek értelmezéseinek kritikus befogadására
- képes a szépirodalmi szövegekben megjelenített értékek, erkölcsi kérdések, motivációk, magatartásformák felismerésére

Fejlesztési feladatok és ismeretek

- Művelődéstörténeti kitekintés: a stílusok egyidejűségének, az olvasóközönség átalakulásának, az irodalmi elbeszélés, a film és más médiumok kapcsolatának vizsgálata
- Világkép és műfajok, kompozíciós, poétikai és retorikai megoldások összefüggéseinek felismertetése
- Egyes műfaji konvenciók jelentéshordozó szerepének megismerése
- Kötelező olvasmány: Móricz Zsigmond: Tragédia
- Kötelező olvasmány: Úri muri
- A művek történeti nézőpontú megközelítése, a megjelenő esztétikai, lét- és történelemfilozófiai kérdések és válaszok értelmezése
- Történelmi sorskérdések vizsgálata az adott szerzők műveiben
- A transzszilván irodalom fogalmának, irodalomtörténeti jelentőségének tisztázása

- Kötelező olvasmány: Wass Albert: Adjátok vissza a hegyeimet!
- Memoriter: Üzenet haza (részlet)

Fogalmak: naturalizmus, szabad függő beszéd, transzszilván irodalom

Javasolt tevékenységek

- A hazához fűződő viszonyt ábrázoló szövegek olvasása, a művek közös értelmezése az elbeszéléselemélet alapfogalmainak segítségével
- Társadalmi, közösségi és egyéni konfliktusok, kérdésfelvetések történelmi, szellemtörténeti háttérének feltárása
- beszámoló / könyvajánló készítésére egyéni olvasmányélménye alapján
- részvétel a Wass Albert felolvasó marathnon

2. A modernizmus kései korszakának irodalma (Az avantgárdtól a posztmodernig)

Óraszám: 17 óra

Tanulási eredmények

A témakör tanulása hozzájárul ahhoz, hogy a tanuló a nevelési-oktatási szakasz végére:

- megismeri a 20. századi irodalom néhány meghatározó tendenciáját
- megismeri a 20. sz. eleji stílusirányzatok létrejöttét, a csoportok, programok szándékait, esztétikai elveit, poétikai megoldásait
- megérti a magyar avantgárd sajátos helyzetét, Kassák szerepét.
- képes önálló műértelmezések megfogalmazására
- lehetőséget kap saját olvasmányélményeinek előadására (műbemutató / ajánlás).
- megismeri a 20. századi és/vagy kortárs dráma és színház néhány jellemző tendenciáját
- elemez egy-két jelentős 20. századi vagy kortárs alkotást, újításainak (vagy a hagyomány és újítás kettősségének) figyelembevételével bemutatja dramaturgiájuk sajátosságait
- megismer néhány álláspontot a művek értelmezéséhez
- alkalmassá válik a művek értelmezéseinek kritikus befogadására.

A témakör tanulása eredményeként a tanuló:

- ismeri egy kiemelkedő lírikus portréját, egy-két művét (pl. T. S. Eliot)
- ismer néhány jellemző, jelentős 20. századi epikus és drámai művet, részletet és kortárs szerzők epikai és lírai alkotásait
- ismeri Nietzsche, Bergson, Freud nézeteit, irodalomra gyakorolt hatásukat

Fejlesztési feladatok és ismeretek

- Stílustörténeti és irodalomtörténeti fogalmak használata műértelmezésekben
- Művelődéstörténeti áttekintés: a XIX-XX. század fordulójának filozófiai, művészeti és irodalmi irányzatainak tanulmányozása
- A művészet- és irodalomtörténetben a modernség/modernizmus jelentőségének vizsgálata.
- Az avantgárd mozgalmak művészeti és politikai szerepének, jelentőségének megismerése
- Az egzisztencializmus és a posztmodern filozófia irodalmi hatásának felfedezése

- Valóság és fikció, a büntelenség és bűnösség, létbe vetettség filozófiai kérdéseinek értelmezése
- A XX. századi irodalom néhány meghatározó tendenciájának megismertetése.
- Az önálló olvasóvá válás támogatása, felkészítés a tanulói szerző- és műválasztásokra, a választott művek önálló feldolgozására és megosztására.
- Kimerülés és újra feltöltődés: a kísérleti irodalom és az olvasóközönség viszonya, a posztmodern változó meghatározása
- Avantgárd mozgalmak
- Apollinaire: A megsebzett galamb...
- Kassák: A ló meghal. a madarak kirepülnek (részletek)
- T. S. Eliot: A háromkirályok utazása (részlet)
- Kafka: Az átváltozás
- Mann: Mario és a varázsló
- Brecht: Kurázi mama
- Kötelező olvasmány: Beckett: Godot-ra várva vagy Dürrenmatt: A fizikusok
- A posztmodern világirodalom
- Hrabal: Sörgyári capricció (részletek)
- Marquez: Száz év magány (részletek)

Fogalmak: dekadencia életfilozófia, pszichoanalízis a nyelv és a személyiség válsága, avantgárd futurizmus, dadaizmus, expresszionizmus, konstruktivizmus, kubizmus szabad vers, kései modernség, objektív költészet, intellektuális költészet, abszurd dráma, kétszintes dráma, mítoszregény, posztmodern

Javasolt tevékenységek

- művek, műrészletek feldolgozása: alkotói nézőpontok, látásmódok, témák, történeti, kulturális kontextusok megvitatása
- irodalmi szövegek és társművészeti alkotások összehasonlító elemzése
- kiállítás/ film megtekintése
- regények otthoni olvasása
- adott szempontrendszerre épülő beszámolók a művekről
- az osztály lehetőség szerint megtekint egy színházi előadást (vagy felvételét), és közös elemzéssel értékeljük az adott interpretációt

3.1 József Attila életműve

Óraszám: 10 óra

Tanulási eredmények

A témakör tanulása hozzájárul ahhoz, hogy a tanuló a nevelési-oktatási szakasz végére elérje az alábbiakat:

- műelemzések során megismeri József Attila jellemző lírai témáit, motívumait, poétikai megoldásait
- felkészül önálló versértelmezések megfogalmazására

A témakör tanulása eredményeként a tanuló:

- ismeri az életmű főbb alkotói korszakait József Attila helyét, szerepét a magyar irodalom történetében, írásművészetének jellegét

- képessé válik az életmű jellemzőinek bemutatására
- képes a műveiről szóló vélemények, elemzések értelmezésére, kritikus befogadására
- egy-egy szóbeli témakörben kijelölt feladat kifejtésére, memoriterek tolmácsolására.
- képes önálló versértelmezések megfogalmazására
- képes memoriterek tolmácsolására

Fejlesztési feladatok és ismeretek

- József Attila életműve főbb témáinak (pl.: haza, táj, szerelem, külváros és szegénység, lélekábrázolás, értékszembesítés, közéleti és gondolati költészet) és versformáinak, költői eszközeinek tanulmányozása
- A költői pálya indulása, a költői életút szakaszolásának lehetséges változatai
- József Attila helyének tisztázása saját kora szellemi életében (vitái és kapcsolatai kortársaival)
- Az életmű főbb sajátosságainak megismerése az életmű különböző szakaszaiból származó törzssanyagban megnevezett vers elemzésével:
  - Nem én kiáltok
  - Memoriter: Reménytelenül
  - Holt vidék
  - Óda
  - Memoriter: Óda (részlet)
  - Flóra
  - Kései sirató
  - A Dunánál
  - Tudod, hogy nincs bocsánat
  - Nem emel föl

Fogalmak: tárgyias tájvers, komplex kép, óda, dal, műfajszintézis, létértelmező vers, önmegszólító vers, dialogizáló versbeszéd

Javasolt tevékenységek

- Annak közös vizsgálata, hogy az életút meghatározó tényei hogyan függenek össze a pályaképpel és a kor társadalmi-történelmi viszonyokkal
- József Attila nagy gondolati verseinek elemzése, a művek filozófiai, esztétikai összetettségének vizsgálata tanári útmutatással
- A komplex képek elemzése révén (is) a kreativitás, a képzelőerő, a képzettársítási képesség fejlesztése.
- Műelemzések: jellemző lírai témák, stílusirányzati jellemzők, poétikai megoldások feltárása közösen
- Utóéletének, a József Attila-kultusz születésének, a költői életmű XX. századi recepciójának tanulmányozása internetes kutatómunkával
- megzenésített versek hallgatása
- önálló versértelmezések készítése

3.2 Portrék a XX. század magyar irodalmából: Örkény István, Szabó Magda, Kányádi Sándor

Óraszám: 8 óra

Tanulási eredmények

A témakör tanulása hozzájárul ahhoz, hogy a tanuló a nevelési-oktatási szakasz végére:

- képet kap a művészek erkölcsi felelősségvállalásáról
- példát kap emberi, erkölcsi helytállásról
- megismeri a XX. sz.-i alkotók emberi arculatát és poétikai sajátosságait
- megismeri a groteszk látásmód és a hagyományörzés szerepét

A témakör tanulása eredményeként a tanuló:

- felismeri, hogy az írói-költői felelősség, szociális-társadalmi együttérzés, világnézet, egyéni látásmód és kapcsolat a hagyományhoz változatos módon, sokféle műfajban és tematikában szólalhat meg
- fejlődik erkölcsi érzéke és nő felelősségtudata

Fejlesztési feladatok és ismeretek

- A XX. századi szerzők szerepének megismerése a magyar irodalomban
- Az erkölcs, hit, egyén és közösség, egyén és egyén viszonyának, kapcsolatának megvilágítása lírai, epikai, drámai alkotásokban
- Kötelező olvasmány: Örkény István: Tóték
- Egyperces novellák
- Kötelező olvasmány: Szabó Magda: Az ajtó
- Kányádi Sándor: Fekete-piros
- Halottak napja Bécsben
- Sörény és koponya (részlet)
- Memoriter: Valaki jár a fák hegyén

Fogalmak: groteszk, abszurd, egyperces, családrégény, kálvinista és katolikus értékrend szembenállása, önéletrajziség

Javasolt tevékenységek

- Összehasonlító elemzés készítése közös téma, motívum, műfaj vagy forma alapján
- Műelemzések: jellemző lírai témák, stílusirányzati jellemzők, poétikai megoldások feltárása közösen
- Kedvenc művekből prezentáció

3.3 Metszetek a XX. század magyar irodalmából

Óraszám: 23 óra

Tanulási eredmények

A témakör tanulása hozzájárul ahhoz, hogy a tanuló a nevelési-oktatási szakasz végére elérje az alábbiakat:

- megismeri a 20. századi irodalom tematikai és formai sokszínűségét
- megismerkedik az alkotók helyével, szerepével a magyar irodalom történetében
- szembesül azzal is, hogy az írók/költők megítélése történelmi koronként változó
- példát kap erkölcsi helytállásról
- a művészek erkölcsi felelősségvállalásáról

- tapasztalja, hogy az írói-költői felelősség, szociális-társadalmi együttérzés, világnézet, egyéni látásmód és kapcsolat a hagyományhoz változatos módon, műfajban és tematikában szólalhat meg

A témakör tanulása eredményeként a tanuló:

- tisztában van az adott 20. századi szerzők életművének jellegével az alkotók helyével, szerepével a magyar irodalom történetében
- a szerzők kapcsán alkalmassá válik a műveikről szóló véleményeknek, elemzéseknek az értelmezésére
- képes egy-egy szóbeli témakör kifejtésére
- képes memoriterek tolmácsolására,
- tisztában van Radnóti életművének jellegével a költő helyével, szerepével a magyar irodalom történetében Vergilius rá tett hatásával
- felismeri jellemző műfajait, versformáit
- képes együtt érezni a szenvedőkkel

Fejlesztési feladatok és ismeretek

- A XX. századi szerzők szerepének megismerése a magyar irodalomban
- A század irodalmi törekvéseinek, sajátosságainak, írói-költői csoportjainak megismerése
- Metszetek egyéni utakon: Szabó Dezső, Krúdy Gyula és Weöres Sándor
- Metszetek a modernista irodalomból – a Nyugat alkotói: Szabó Lőrinc, Radnóti Miklós
- Metszetek az erdélyi, délvidéki és kárpátaljai irodalomból: Dsida Jenő, Reményik Sándor, Áprily Lajos
- Metszet a „Fényes szellők nemzedékének” irodalmából: Nagy László
- Metszet a tárgyias irodalomból: Pilinszky János
- Történelmi kataklizmák és egyéni helytállások lírai ábrázolásának tanulmányozása Radnóti költészetében
- Történelmi traumák, nemzeti tragédiák ábrázolásának tanulmányozása a transzszilván irodalomban
- Az erkölcs, hit, egyén és közösség viszonyának kérdései lírai és prózai alkotásokban
- Szabó Dezső: Feltámadás Makucskán
- Krúdy Gyula: Szindbád. A hídon vagy Szindbád útja a halálnál
- Weöres Sándor: Rongyszőnyeg (részletek)
- Szabó Lőrinc: Semmiért egészen, Mozart hallgatása közben
- Radnóti Miklós: Járkálj csak, halálraitélt!, Hetedik ecloga
- Memoriter: Radnóti Miklós: Hetedik ecloga (részlet)
- Erőltetett menet
- Razglednicák
- Dsida Jenő: Nagycsütörtök, Arany és kék szavakkal
- Memoriter: Reményik Sándor: Halotti beszéd a hulló leveleknek
- Eredj, ha tudsz
- Áprily Lajos: Tavasz a Házsongárdi temetőben
- Memoriter: Áprily Lajos: Március
- Memoriter: Nagy László: Ki viszi át a szerelmet
- Adjon az isten
- Pilinszky János: Halak a hálóban
- Apokrif. Négysoros
- Illyés Gyula: Puszták népe (részletek)

Fogalmak: életrajzi ihlettség, kulturális veszteség, ekloga, eklogaciklus, razglednica, szerepvers., „Fényes szellők nemzedéke” tárgyias irodalom

Javasolt tevékenységek

- a lírai beszédmód változatainak értelmezése csoport és páros munkában
- a korszakra és az egyes alkotókra jellemző beszédmódok feltárása
- néhány jellegzetes alkotás összevetése kettéosztott naplóval
- összehasonlító elemzés készítése közös téma, motívum, műfaj vagy forma alapján
- téma, hangnem, beszédhelyzet és műfaj összefüggéseinek megfogalmazása néhány jellegzetes példán

3.4 Színház- és drámatörténet: Örkény István és Szabó Magda

Óraszám: 3 óra

Tanulási eredmények

A témakör tanulása hozzájárul ahhoz, hogy a tanuló a nevelési-oktatási szakasz végére:

- a művek elemzése alapján betekint a XX. század történelmi, erkölcsi, filozófiai konfliktusaiba
- felismeri a groteszk jegyeket a művekben és az életünkben
- megismer két jellemző drámatechnikát
- betekint a mai színházi életbe

A témakör tanulása eredményeként a tanuló:

- a művek színházi megtekintése révén megérti, hogy minden előadás egy sajátos interpretáció
- felismeri a művészet közösségformáló erejét
- fejlődik ítézőképessége, kritikai és erkölcsi érzéke

Fejlesztési feladatok és ismeretek

- Álláspontok megismerése és kialakítása a feldolgozott drámák problémafelvetésével kapcsolatban
- A drámai művekben a befogadó elé tárt társadalmi, közösségi és egyéni konfliktusok felismerése, megfogalmazása, megértése
- A megmaradásért folytatott harc és az azért szükségképpen hozott áldozatok felismerése
- Kötelező olvasmány: Örkény: Tóték (dráma)
- Kötelező olvasmány: Szabó Magda: Az a szép fényes nap (részlet)

Fogalmak: totalitárius, történelmi dráma

Javasolt tevékenységek

- a drámai művek vagy műrészletek egyéni olvasása, megismerése, közös elemzése
- Ismerkedés a korszakban kidolgozott dramaturgiai eljárásokkal
- az önálló színházlátogatóvá válás támogatása, felkészítés a tanulói szerző- és műválasztásokra, és a velük kapcsolatos vélemények megosztására
- színházlátogatás/ filmfeldolgozás megtekintése
- az interpretációk közös értékelése

4. A XX. századi történelem az irodalomban: Trianon, világháborúk, Holokauszt, Kommunista diktatúra, 1956

Óraszám: 8 óra

Tanulási eredmények

A témakör tanulása hozzájárul ahhoz, hogy a tanuló a nevelési-oktatási szakasz végére:

- fogékonnyá válik az irodalmi szövegekben megfogalmazott közösségi és magánemberi erkölcsi dilemmák átélésére
- a jelentéstulajdonítás során kapcsolatot keres az európai és a magyar irodalom nagy hagyományaival, kódjaival
- kreativitása, képzelőereje, képzettársítási képessége fejlődik

A témakör tanulása eredményeként a tanuló:

- vívódó, az örök értékeket védő, a magyarság sorsát egyetemes horizontba helyező műveket ismer meg
- átérzi lét erkölcsi aspektusait a háború, világháború idején
- tudatosítja az olvasott szövegek jellegzetes retorikai alakzatainak hatását

Fejlesztési feladatok és ismeretek

- Irodalmi szövegek elhelyezése történelmi kontextusban
- Irodalmi szövegekben megfogalmazott közösségi és magánemberi erkölcsi dilemmák felismerése, megvitatása a megadott témák mentén:
  - Trianon:
  - Juhász Gyula: Trianon
  - Vértó Magyarország (szerk.: Kosztolányi)
  - Lyka Károly: Magyar művészet- magyar határok (részletek)
  - Világháborúk:
  - Gyóni Géza: Csak egy éjszakára
  - Holokauszt: Szép Ernő: Emberszag (részletek)
  - Borowski: Kővilág
  - Kommunista diktatúra:
  - Illyés: Egy mondat a zsarnokságról vagy Orwell: 1984 (részletek)
  - 1956
  - Nagy Gáspár: Öröknyár: elmúltam 9 éves
  - A Fiú naplójából
  - Márai: Mennyből az angyal vagy Halotti beszéd

Javasolt tevékenységek

- A nemzeti identitás meghatározó lírai szövegeinek olvasása, megértése, megbeszélése közösen
- Az olvasott szövegek szerkezeti egységeinek megfigyelése, a szerkezeti egységek retorikai funkcióinak azonosítása
- Egyes olvasott szövegek jellegzetes retorikai alakzatainak megfigyelése

5. Kortárs magyar irodalom

Óraszám: 5 óra

Tanulási eredmények

A témakör tanulása hozzájárul ahhoz, hogy a tanuló a nevelési-oktatási szakasz végére:

- képessé válik az irodalmi szövegekben megfogalmazott aktuális közösségi és magánemberi viselkedési formák megítélésére
- a jelentéstulajdonítás során kapcsolatot keres a korábbi irodalom kódjaival
- a kreativitás, a képzelőerő, a képzettársítási képesség fontosságát éli meg

A témakör tanulása eredményeként a tanuló:

- a jelenkori, saját maga, családja által is tapasztalt élethelyzeteket középpontba helyező műveket ismer meg
- tudatosítja az olvasott szövegek nyelvi jellegzetességeit
- megtapasztalja az intertextualitás jelentésképző erejét
- értő, érdeklődő, kritikusan gondolkodó olvasóvá válhat

Fejlesztési feladatok és ismeretek

- A jelenkor létproblémáinak megjelenítése a kortárs alkotók műveiben
- Az olvasott szövegek szerkezeti egységeinek megfigyelése, a szerkezeti egységek retorikai funkcióinak azonosítása
- Egyes olvasott szövegek jellegzetes retorikai alakzatainak megfigyelése
- A szaktanár szabadon választhat a kortárs magyar irodalom műveiből
- Pl. Lázár Ervin: A bajnok
- Esterházy Péter: Esti Kornél tolvaja
- Háy János: A gyerek
- Dragomán György: A fehér király
- Kovács András Ferenc, Orbán János Dénes, Orbán Ottó, Markó Béla, Bodor Ádám stb. művei

Javasolt tevékenységek

- a tanuló lehetőséget kap beszámoló / könyvajánló készítésére egyéni olvasmányélménye alapján
- kiselőadás, vita
- pármunka, csoportmunka,
- önálló tájékozódás az interneten, műválasztás, listakészítés,
- rövid esszé, összehasonlítás,
- részvétel a helyi Kortárs vers-zene fesztiválon
- író-olvasó találkozón való részvétel

6. Összefoglalás, rendszerezés. Felkészülés az érettségi vizsgára

Óraszám: 36 óra

Tanulási eredmények

A témakör tanulása hozzájárul ahhoz, hogy a tanuló a nevelési-oktatási szakasz végére:

- felelevenítse a tanév során szerzett ismereteit

- elemzőkészsége elmélyüljön
- hiányos ismereteit kiegészítse
- az irodalmi korszakok, művek közötti összefüggéseket jobban átlássa

A témakör tanulása eredményeként a tanuló:

- egységében látja át a tanév anyagát
- értő olvasóként összevetheti a tanult kisepikai és nagyepikai műfajok jellegzetességeit az egyes művek alapján
- még árnyaltabb véleményt tud megfogalmazni a tárgyalt nagyepikai művekben megjelenő problémákkal, jelenségekkel kapcsolatban
- alkalmassá válik a művek értelmezéseinek kritikus befogadására
- alkalmassá válik a művek önálló értelmezésére az érettségi vizsgán
- alkalmassá válik érvelő fogalmazás megalkotására az írásbeli
- alkalmassá válik a szóbeli érettségi témakör anyagának összeállítására és az abban megjelölt feladat kifejtésére.

Fejlesztési feladatok és ismeretek

- a négyéves tananyag átisméltése, rendszerezése megadott szempontrendszer alapján
- a műnemek, műfajok, stílusirányzatok és egyéb fogalmak rendszerezése
- a szövegértés fejlesztése
- a novella- és verselemzési készség fejlesztése
- a gyakorlati írásbeliség és szóbeliség műfajai

Javasolt tevékenységek

- fogalmak újbóli tisztázása
- szövegértési feladatlapok íratása, a tanulságok elemzése
- novellaelemzés önállóan, a tanulságok elemzése
- egy vers elemzése önállóan, a tanulságok elemzése
- összehasonlító verselemzés önállóan, a tanulságok elemzése
- műnemek, műfajok, stílusirányzatok közös ismételése, felismerésük tesztelése
- verstani és stilisztikai ismeretek közös ismételése
- a legjelentősebb életművek és nagyepikai alkotások projektmunkában való áttekintése
- grafikus szervezők használatával vázlatírás
- táblázatok készítése
- kettéosztott napló
- érvelés és műelemzés
- hibaelemzés szóbeli megbeszéléssel
- az előző évek érettségi feladatainak megoldása
- próba érettségi szóban és írásban